

DE L'AUTOAVALUACIÓ A L'AVALUACIÓ ENTRE IGUALS: EXPERIÈNCIES AMB EL PORTAFOLIS ELECTRÒNIC A L'EDUCACIÓ SUPERIOR

Joan-Tomàs Pujolà
Universitat de Barcelona
itpujola@ub.edu

Rosa Sayós
Universitat de Barcelona
rsayos@ub.edu

Resum

El present estudi analitza la implementació d'activitats d'avaluació entre iguals dins d'un projecte d'innovació docent de la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona. Hi participen professors de llengua catalana, castellana i anglesa dels Graus d'Educació Primària, Educació Infantil i Comunicació Audiovisual. El projecte ha evolucionat des de la incorporació del portafolis com a eina d'avaluació i la implementació de la seva versió electrònica amb *Mahara*¹, passant per l'ús de la rúbrica per ajudar a l'autoavaluació, fins a la incorporació d'activitats d'avaluació entre iguals, com un pas més en el desenvolupament de les competències autoreguladores dels estudiants.

1. Introducció

Aquest treball s'emmarca dins del projecte *ECAL, Espai Comú d'Aprenentatge de Llengües*, un projecte d'innovació docent de la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona, el principal propòsit del qual és l'ús del portafolis, i més concretament del portafolis electrònic *Mahara*, en el procés d'aprenentatge i avaluació de les assignatures de llengua dels ensenyaments de la facultat.

El portafolis com a instrument d'aprenentatge reflexiu i mitjà d'avaluació es va començar a implementar en la formació lingüística dels futurs mestres en el curs 2004-2005 amb el projecte d'innovació docent *ECAL*. En aquest projecte, que des d'aleshores s'ha anat continuant i ampliant curs rere curs, hi participen els departaments responsables de la docència de llengua catalana, llengua castellana i llengua anglesa (Departaments de Filologia Catalana, de Filologia Hispànica i de Didàctica de la Llengua i la Literatura) de la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona.

El projecte *ECAL* va néixer amb l'objectiu de fer més operatius els esforços del professorat per aconseguir el desenvolupament de la competència comunicativa dels alumnes, tot coordinant els programes i les propostes metodològiques d'ensenyament i d'avaluació de les tres llengües que s'estudien a la facultat.

Al llarg del curs 2012-2013 els esforços d'innovació del grup s'han centrat a complementar l'autoavaluació, intrínseca en el concepte de portafolis, amb activitats de avaluació entre iguals. Aquestes activitats obliguen els estudiants a desplegar estratègies metacognitives, indispensables per poder avançar en el camí cap a l'autonomia d'aprenentatge.

Els objectius del present treball són:

---

¹ <https://mahara.org/>

- analitzar la implementació d'innovacions, a través del portafolis electrònic, en els processos d'avaluació de les assignatures que formen part del projecte ECAL.
- identificar quines activitats d'avaluació entre iguals s'han portat a terme en les diferents assignatures.
- analitzar els punts forts i els punts febles de les activitats d'avaluació entre iguals identificades per fer-hi propostes de millora.
- detectar les dificultats o els factors que han impedit de portar a terme activitats d'avaluació entre iguals en algunes assignatures.

2. El portafolis electrònic com a mitjà d'avaluació

El portafolis electrònic s'estructura al voltant de tres vistes, o pàgines web, que l'alumne construeix amb l'ús de l'aplicació *Mahara* i que publica en tres moments a llarg del semestre en què es desenvolupa l'assignatura. A cada vista hi incorpora una selecció de mostres de les seves produccions lingüístiques, tant orals com escrits, acompanyades de les corresponents reflexions (Sayós i Pujolà, 2010).

- Primera vista. S'elabora durant les primeres setmanes del curs i conté una descripció del propi alumne en relació al seu ús de la llengua. És a partir d'aquí que l'alumne comença la reflexió sobre el seu domini, les seves mancances i el seu nivell de satisfacció. També es marca objectius i expectatives en relació a l'assignatura.
- Segona vista. L'alumne la va elaborant a mesura que va realitzant les diferents activitats del curs. Hi inclou una selecció de mostres d'aprenentatge relacionades amb la llengua oral i amb la llengua l'escrita, juntament amb la seva reflexió sobre com es va desenvolupant el procés d'aprenentatge.
- Tercera vista. L'alumne hi fa la reflexió final i compara els objectius i les expectatives que tenia al principi del curs, explicats a la primera vista, amb els resultats d'aprenentatge aconseguits. També fa una reflexió sobre el procés d'aprenentatge dut a terme a través d'una revisió de totes les vistes.

L'explotació progressiva que s'ha fet del portafolis electrònic *Mahara* com a mitjà d'avaluació ha comportat, per una banda, que els estudiants aprenguessin a desplegar les estratègies metacognitives, indispensables per poder avançar en el camí cap a l'autonomia d'aprenentatge i, per l'altra, que el seu nivell de participació en els processos avaluadors s'incrementés i anés evolucionant.

Aquesta evolució es pot descriure de la següent manera:

Autoavaluació. A través de les vistes que construeixen en el portafolis, els estudiants valoren les seves pròpies actuacions i reflexionen sobre el seu procés d'aprenentatge, tant des del punt de vista metalingüístic com metacognitiu. En un primer moment, per fer-ho, comptaven únicament amb un petit guiatge del professor sobre els principals aspectes que havien de ser objecte de reflexió.

Objectivació de l'autoavaluació a través de la rúbrica. La rúbrica ha permès que els estudiants siguin més conscients dels resultats d'aprenentatge que s'espera que assoleixin, fet

que els facilita l'autoregulació. D'aquesta manera poden orientar els seus esforços cap als punts febles que detecten en la seva formació per intentar millorar-los.

La rúbrica per avaluar el portafolis analitza el nivell de desenvolupament aconseguit pels estudiants en tres aspectes bàsics: a) processos per a l'autoregulació; b) capacitat de reflexió metacognitiva i metalingüística; i c) disseny, elaboració i presentació de les vistes. Els dos primers promouen l'autonomia de l'aprenent i l'últim desenvolupa la seva competència comunicativa digital.

Tal com s'exposa a Sayós i Pujolà (2012), els indicadors que demostren el progrés dels estudiants en cadascun d'aquests aspectes són:

a) Pel que fa als processos per a l'autoregulació.

- La capacitat de comprendre i interpretar correctament i de forma precisa els objectius de l'assignatura i de formular-ne de propis a partir de l'anàlisi de la situació de partida, de les necessitats detectades i de les possibilitats personals i contextuals.
- La capacitat d'aprofitar de forma eficaç els recursos que tenen a l'abast, de proposar-ne de nous i d'adoptar les estratègies adequades per assolir els objectius definits.
- La gestió del feedback que van rebent, tant del professor com dels companys, per analitzar el progrés personal i anar autoregulant el procés d'aprenentatge.
- El posicionament crític davant del propi treball.
- La selecció de mostres del seu l'aprenentatge i l'establiment de relacions entre els continguts de l'assignatura per donar una visió global de l'aprenentatge.

b) Quant a la reflexió metalingüística i metacognitiva.

- La capacitat de detectar, explicar i corregir els errors.
- El reconeixement de les mancances i la capacitat de prendre decisions sobre les estratègies per superar-les.
- La capacitat de percebre el progrés en l'adquisició de coneixement al llarg dels diferents moments del procés d'ensenyament- aprenentatge.

c) En relació a la construcció de les vistes.

- La combinació integrada de gèneres i modes semiòtics diferents en els textos que produeixen.
- El grau de domini en l'ús de les TIC.
- La innovació, l'originalitat i la creativitat a l'hora de proposar idees i aportar solucions.

Avaluació entre iguals. Les activitats de avaluació entre iguals ajuden a enfortir els processos reflexius amb la mediació dels companys per tal d'avançar en la construcció social del coneixement.

3. El portafolis per a l'avaluació entre iguals

El projecte d'implementació d'activitats d'avaluació entre iguals es va portar a terme en diverses fases:

- a. **Fase prèvia.** A l'inici del curs es va programar un taller de formació adreçat als professors interessats a implementar aquest tipus d'innovació. Aquest taller va consistir en una posada en comú de conceptes clau sobre avaluació (sintetitzats en la figura 1) i en l'elaboració d'un pla pilot per incorporar activitats d'avaluació entre iguals a les assignatures.

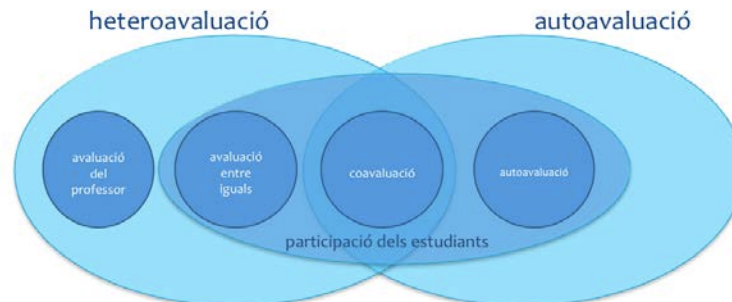

Figura 1. Tipus d'avaluació²

- b. **Fase d'implementació.** Durant el primer semestre del curs 2012-2013 s'ha aplicat de forma experimental el pla elaborat en la fase prèvia. Aquest pla preveu que el professorat pugui incorporar les activitats d'avaluació entre iguals en diferents moments del desenvolupament de l'assignatura, en funció dels objectius que en cada cas s'hagin plantejat.
- c. **Fase de valoració.** Per analitzar la percepció del professorat sobre l'experiència s'ha previst d'utilitzar de dos procediments: 1) un qüestionari de valoració i 2) la realització d'entrevistes.

De les dades de què disposem fins al moment es desprèn que vuit professors, dels tretze d'implicats en el projecte que tenien docència en el primer semestre del curs 2012-2013, han portat a terme activitats d'avaluació entre iguals en dotze grups d'alumnes. Totes les propostes contemplen la interacció per parelles en una o altra de les tres vistes que els estudiants publiquen en el seu portafolis *Mahara*.

Quan l'avaluació entre iguals s'ha aplicat a la tasca realitzada en les dues primeres vistes, el *feedback* rebut del company ha servit a cada estudiant per revisar la feina feta i introduir-hi rectificacions que l'han millorada. Després d'aquesta primera revisió han rebut *feedback* per part del professor. En aquest model, l'avaluació posa èmfasi en el procés d'aprenentatge.

En altres casos, l'avaluació entre iguals s'ha aplicat a l'última vista, per tal de valorar els resultats d'aprenentatge aconseguits. Només hi ha hagut un cas en què les activitats de avaluació entre iguals responien al doble propòsit de valorar tant el procés com els resultats finals d'aprenentatge.

Per guiar-los en el procés d'avaluar els seus companys, els professors han proporcionat als estudiants una fitxa-guia amb una sèrie de criteris que els han ajudat a reflexionar sobre qüestions concretes i a realitzar l'avaluació d'una manera més efectiva.

² Esquema adaptat de la conferència de Gregorio Rodríguez Gómez. 2010. "Evaluar el aprendizaje universitario: un reto para los estudiantes... y el profesorado". Grupo EVALfor, Universidad de Cádiz.

Aquesta primera experiència pilot es troba en fase d'anàlisi per detectar-hi els punts forts que cal potenciar i els punts febles sobre els quals cal aplicar mesures correctives de cara a futures implementacions.

Els professors que han incorporat activitats de coavaluació valoren l'experiència favorablement, ja que ajuda els estudiants a adquirir seguretat en l'elaboració de les vistes i guanyar motivació a l'hora de valorar els companys i ser valorats per ells. És positiva la idea que els alumnes s'impliquin en l'auto i la coavaluació perquè desenvolupen la seva autonomia d'aprenentatge i aprenen a aprendre. En alguns casos els estudiants s'avaluen entre ells amb més rigor i detall del que el professor podia esperar i, per tant, la intervenció del professor ha estat mínima. Aquest fet permet estalviar al professor un temps de gestió que pot dedicar a altres punts on la seva atenció es fa indispensable.

Per altra banda, pel que fa als motius que expliquen el perquè alguns professors que formen part del projecte encara no han incorporat aquest tipus d'avaluació participativa en les seves assignatures, sovint trobem qüestions relacionades amb la planificació i amb la gestió del temps. També s'han detectat dificultats relacionades amb les creences arrelades en els professors sobre el valor que s'ha de donar a la participació dels estudiants en l'avaluació acreditativa.

Conclusions

L'avaluació és un tema clau per avançar en la direcció que marquen les directrius del nou paradigma d'Educació Superior, que posa l'estudiant en el centre del procés i es basa en el desenvolupament competencial. Partint de la idea que l'avaluació ocupa un lloc de protagonisme en el procés d'ensenyament-aprenentatge, en la formació universitària s'ha d'experimentar sobre maneres d'avaluar que ajudin els estudiants del segle XXI a autoregular-se, a prendre responsabilitat del seu procés d'aprenentatge i a ser cooperatius amb els processos dels altres. D'aquesta manera es garanteix que es treballin les competències que necessitaran per al seu futur desenvolupament personal i professional.

La reflexió sobre aquesta experiència demostra que un projecte d'innovació docent en l'àmbit universitari que tingui repercussions curriculars significatives en els processos d'ensenyament-aprenentatge comporta un canvi de cultura acadèmica que requereix temps.

Malgrat això, el fet de treballar de forma col·laborativa ajuda a entendre l'educació com un acte col·legiat, posa de relleu la importància de treballar en comunitats de pràctica i d'aprenentatge, alhora que proporciona al professorat experiències positives i gratificants.

Serà a partir d'aquestes experiències que s'aconseguirà que el professorat s'impliqui en les innovacions amb el convenciment que poden incidir de forma positiva en la seva pràctica docent i en la millora de l'aprenentatge dels estudiants.

Bibliografia

Barnett, B. (1995). Portfolios in educational leadership programs: from theory to practice. *Innovative Higher Education*, 1 (19), 197-206.

Scolari, C. (2008). *Hipermediaciones. Elementos para una Teoría de la Comunicación Digital Interactiva*. Barcelona: Gedisa.

Sayós, R., i Pujolà, J.T. (2010). L'ús del portafolis electrònic *Mahara* a l'assignatura de Llengua Catalana per a l'Ensenyament de la Facultat de Formació del Professorat. Dins J. Alsina (Coord.), *Avaluació per competències a la universitat: les competències transversals* (p. 49-57). Barcelona: Quaderns de docència universitària, 18. ICE i Ediciones Octaedro, S.L. Disponible a:
<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/14922/6/qdu18.pdf>

Sayós, R., i Pujolà, J.T. (2012). El portafolis electrònic un recurs per treballar competències. Dins de CIDUI 2012-Llibre d'actes. Disponible a:
<http://www.cidui.org/revista-cidui12/index.php/cidui12/article/download/74/64>

Qüestions i/o consideracions per al debat

- Estem preparats a la Universitat per portar a terme activitats d'autoavaluació i avaluació entre iguals dels estudiants que tinguin efectes acreditatius?
- Com es pot fer el seguiment d'aquestes activitats d'autoavaluació i avaluació entre iguals?

Per respondre aquestes preguntes haurem de reflexionar sobre:

- creences professionals del professorat
- cultura acadèmica de la institució
- viabilitat de les propostes d'autoavaluació i avaluació entre iguals en grups nombrosos
- mecanismes per assegurar la fiabilitat de l'autoavaluació i l'avaluació entre iguals.